

חשבון אינפיניטסימלי 1 | מבחן תשע"ה מועד ב'

הצעת פתרון | יונתן סמידוברסקי

שאלה 1

יהיו $f(x), g(x)$ פונקציות גזירות בנקודה a .

הוכח שהפונקציה $f(x) \cdot g(x)$ גזירה בנקודה a , ונגזרתה בנקודה זו היא $f'(a) \cdot g(a) + g'(a) \cdot f(a)$.

בעצם נתון כי

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h) - f(a)}{h}$$

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{g(a+h) - g(a)}{h}$$

קיימים

כעת נחשב לפי ההגדרה את הנגזרת של $f(x) \cdot g(x)$ בנקודה a

$$\lim_{h \rightarrow 0} \frac{(f \cdot g)(a+h) - (f \cdot g)(a)}{h} = \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h)g(a+h) - f(a)g(a)}{h}$$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \frac{f(a+h)g(a+h) - f(a)g(a+h) + f(a)g(a+h) - f(a)g(a)}{h}$$

$$= \lim_{h \rightarrow 0} \left[g(a+h) \frac{f(a+h) - f(a)}{h} + f(a) \frac{g(a+h) - g(a)}{h} \right] = [\lim_{h \rightarrow 0} g(a+h)] \cdot f'(a) + f(a) \cdot g'(a)$$

$$= f'(a) \cdot g(a) + g'(a) f(a)$$

בפרט הן גזירות ולכן גם היא גזירה.

שאלה 2

תהי a_n סידרה כך שלכל תת-סידרה שלה יש תת-סידרה המתכנסת ל a . (בפירוט: לכל תת-סידרה b_n של a_n יש תת-סידרה c_n של b_n המקיימת $\lim_{n \rightarrow \infty} c_n = a$).

הוכח: $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = a$.

תהי a_n סדרה המקיימת שלכל ת"ס שלה יש ת"ס המתכנסת ל a .
ראינו בהרצאה, לכל סדרה קיימים גבול עליון ותחתון במובן הרחב.
נסתכל על שתי תתי הסדרות שגבולן הוא הגבול העליון התחתון.

$$a_{n_k} \rightarrow \overline{\lim} a_n, a_{n_j} \rightarrow \underline{\lim} a_n$$

כעת מהנתון לשתי הסדרות האלה יש ת"ס מתכנסת ל a , $a_{n_{k_m}} \rightarrow a, a_{n_{j_r}} \rightarrow a$

אבל מהתכנסותן לגבול חלקי

וממשפט האומר כי כל הגבולות החלקיים של סדרה מתכנסת שווים, נובע כי

$$a = \overline{\lim} a_n = \underline{\lim} a_n = a$$

כלומר, הגבול העליון והתחתון שווים ל a ושוב ממשפט, $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = a$.

שאלה 3

לכל אחד מהטורים הבאים, קבעו האם הוא מתכנס.

א. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{(-1)^n}{n - \ln(n)}$

ב. $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\ln(n)}{n^2}$

ג. מצא את הערכים של a שעבורם הטור $\sum_{n=1}^{\infty} a^{\ln(n)}$ מתכנס.

תשובה:

סעיף א

ננסה התכנסות בהחלט

$$a_n = \left| \frac{(-1)^n}{n - \ln(n)} \right| = \frac{1}{n - \ln(n)}$$

אבל $\frac{1}{n - \ln(n)} \geq \frac{1}{n}$, ומבחן ההשוואה עם הטור ההרמוני קיבלנו שאינה מתכנסת בהחלט, נעבור למתכנסת בתנאי.

ננסה לייבניץ $a_n := \frac{1}{n - \ln(n)}$, כלומר צריך להוכיח $a_n \rightarrow 0$ ויורדת

ראשית $\frac{1}{2n} \leq \frac{1}{n - \ln(n)} \leq \frac{1}{n}$ ($n \geq \ln(n)$), ולכן מסנדרויץ' $a_n \rightarrow 0$.

את היותה של a_n מונוטונית יורדת, נראה באמצעות נגזרת שלילית בתחום המתאים. נגדיר $f(x) := \frac{1}{x - \ln(x)}$

$$f'(x) = \frac{-(x - \ln(x))'}{(x - \ln(x))^2} = \frac{-1 + \frac{1}{x}}{(x - \ln(x))^2}$$

ברור כי המכנה תמיד חיובי, והמונה שלילי החל מ-1, במקרה שלנו יורדת בוודאות החל מ-2 $n \geq 2$

ולכן אפשר להפעיל לייבניץ החל בשלב זה, סיימנו וקיבלנו מתכנסת בתנאי.

סעיף ב

$$\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\ln(n)}{n^2}$$

היא בהחלט חיובית, ולכן מתכנסת בהחלט או מתבדרת. נראה כי יורדת על מנת להפעיל עיבוי

שוב, נסתכל על הפונקציה

$$f(x) := \frac{\ln(x)}{x^2}$$

$$f'(x) = \frac{\frac{1}{x} \cdot x^2 - 2x \cdot \ln(x)}{x^4} = \frac{x(1 - 2\ln(x))}{x^4}$$

המכנה תמיד חיובי, והמונה החל משלב מסויים שלילי, לכן מספיק להסתכל על זנב הטור ואפשר להשתמש בעיבוי. בעצם הטור מתכנס ומתבדר יחד עם

$$\sum_{n=1}^{\infty} 2^n \frac{\ln(2^n)}{(2^n)^2} = \sum_{n=1}^{\infty} \frac{n \cdot \ln(2)}{2^n} = \ln(2) \sum_{n=1}^{\infty} \frac{n}{2^n}$$

כעת, נפעיל מבחן המנה על הטור שקיבלנו $b_n := \frac{n}{2^n}$, נקבל

$$\frac{b_{n+1}}{b_n} = \frac{n+1}{2^{n+1}} \cdot \frac{2^n}{n} = \frac{(n+1)}{2n} \rightarrow \frac{1}{2} < 1$$

ולכן הטור מתכנס, ביחד עם הטור שלנו- **מתכנס בהחלט**

סעיף ג

$$\sum_{n=1}^{\infty} a^{\ln(n)}$$

ראשית תנאי הכרחי הוא $a^{\ln(n)} \rightarrow 0$ וזה קורה אם ורק אם $-1 < a < 1$. הגדרנו חזקה ממשית רק לחיוביים, ובעצם נבחן רק את התחום $0 < a < 1$ (עבור $a = 0$ ברור שמתכנס לאפס) אם $0 < a < 1$, אפשר להפעיל עיבוי (קל להראות מונוטוניות יורדת ומתכנסת לאפס) ואז מתכנס ומתבדר ביחד עם

$$\sum_{n=1}^{\infty} 2^n a^{\ln(2^n)} = \sum_{n=1}^{\infty} 2^n a^{n \cdot \ln(2)} = a^{\ln(2)} \sum_{n=1}^{\infty} (2a)^n$$

זהו הטור ההנדסי כי $0 < 2a < 1$ ולכן סיימנו.

מתכנס עבור $0 \leq a < 1$

שאלה 4

א. מצא את הגבול $\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{x^2} - \frac{1}{x \sin x} \right)$.

ב. מצא את הגבול העליון והגבול התחתון של הסידרה $a_n := \left(1 + \frac{(-1)^{n+1}}{n} \right)^{n^{((-1)^n)}}$.

סעיף א

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{x^2} - \frac{1}{x \sin(x)} \right) = \lim_{x \rightarrow 0} \frac{\sin(x) - x}{x^2 \sin(x)}$$

המכנה והמונה שואפים לאפס, לכן נפעיל לופיטל

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\cos(x) - 1}{2x \sin(x) + x^2 \cos(x)}$$

שוב המכנה והמונה שואפים לאפס, שוב נפעיל לופיטל

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{-\sin(x)}{2 \sin(x) + 2x \cos(x) + 2x \cos(x) - x^2 \sin(x)}$$

שוב נפעיל לופיטל

$$\lim_{x \rightarrow 0} \frac{\cos(x)}{2 \cos(x) + 2 \cos(x) - 2x \sin(x) + 2 \cos(x) - 2x \sin(x) - 2x \sin(x) - x^2 \cos(x)} = \frac{1}{2 + 2 + 2} = \frac{1}{6}$$

סעיף ב

טענת עזר

אם מצאנו שתי תתי סדרות a_{n_k}, a_{n_j} המכסות את הסדרות ויש להן גבול חלקי $a, a_{n_j} \rightarrow b$ - אלה הגבולות החלקיים היחידים. בפרט, הן קובעות את הגבול העליון והתחתון.

הוכחה

נניח בשלילה שקיימת ת"ס $a_{n_m} \rightarrow c$ כך $a \neq c, b \neq c$.
כעת נחלק למקרים

מקרה א': יש כמות סופית של איברים מתת הסדרה a_{n_k} ואינסוף איברים מהסדרה a_{n_j} .
מסתכלים על זנב הסדרה ולכן כולה מתכנסת ל**b**.

מקרה ב': יש כמות סופית של איברים מתת הסדרה a_{n_j} ואינסוף איברים מהסדרה a_{n_k} .
מסתכלים על זנב הסדרה ולכן מתכנסת ל**a**.

מקרה ג': יש אינסוף איברים משתי תתי הסדרות

ואז אם $a = b$ מקבלים שהיא גם מתכנסת אליהן, שתי תתי סדרות המכסות את הסדרה ומתכנסות לאותו הגבול. אחרת $a \neq b$ ואז אינה מתכנסת כי בעלת שני גבולות חלקיים שונים, בפרט אין גבול חלקי נוסף. חזרה לשאלה
 במקרה שלנו, נסתכל על האינדקסים הזוגיים והאי זוגיים

$$a_n := \left(1 + \frac{(-1)^{n+1}}{n}\right)^{(n(-1)^n)}$$

הזוגיים

$$a_{2n} = \left(1 + \frac{-1}{2n}\right)^{2n} = \left(1 + \frac{1}{-2 \cdot n}\right)^{2n} \rightarrow e^{-1}$$

האי זוגיים

$$a_{2n-1} = \left(1 + \frac{1}{2n-1}\right)^{(2n-1)} \rightarrow 1$$

ולכן הגבול העליון הוא 1 והתחתון הוא e^{-1} .

שאלה 5

א. יהיו $f(x), g(x)$ פונקציות המוגדרות בסביבת נקודה a , כך ש $g(x)$ אינה רציפה ב a אך $f(x)$ וכן $f(x) \cdot g(x)$ שתיהן רציפות ב a .

מהו הערך $f(a)$?

ב. תהי $f(x)$ פונקציה המוגדרת בקטע $[0, 1]$ ומקיימת $f(0) = 0$. נתון שהנגזרת הימנית $f'_+(0)$ קיימת.

מצא את הגבול $\lim_{x \rightarrow 0^+} x^{f(x)}$.

סעיף א

נניח בשלילה $f(a) \neq 0$, כעת, ממשפט מההרצאה, מנת רציפות רציפה ומתקיים

$$\lim_{x \rightarrow a} g(x) = \lim_{x \rightarrow a} \frac{f(x) \cdot g(x)}{f(x)} = \frac{f(a) \cdot g(a)}{f(a)} = g(a)$$

בסתירה לכך שאינה רציפה

סעיף ב

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} x^{f(x)} = \lim_{x \rightarrow 0^+} e^{f(x) \cdot \ln(x)} = \lim_{x \rightarrow 0^+} e^{x \cdot \ln(x) \cdot \frac{f(x)}{x}} = e^0 = 1$$

המעבר האחרון נובע מהטענה הבאה

נראה כי $\lim_{x \rightarrow 0^+} x \cdot \ln(x) \cdot \frac{f(x)}{x} = 0$, נראה ששתי הפונקציות הבאות מתכנסות, הראשונה לאפס וזה יוכיח

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} x \cdot \ln(x) = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{\ln(x)}{1/x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{1/x}{-1/x^2} = \lim_{x \rightarrow 0^+} -x = 0$$

ומצד שני

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{f(x)}{x} = \lim_{x \rightarrow 0^+} \frac{f(x) - f(0)}{x} = f'(0^+)$$

כעת המכפלה שלהן חוקית כמכפלת מתכנסת ומתכנסת למכפלתן, אפס, וסיימו.